

**PROGRAM WSPIERANIA RODZINY
I ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
DLA MIASTA KIELCE NA LATA 2020 – 2022**

Kielce 2020

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
I. PODSTAWOWE ZAGADNIENIA DOTYCZĄCE RODZINY	6
I.1. Rodzina jako środowisko wychowania i socjalizacji dziecka	6
I.2. Umocowanie rodziny w prawie polskim	9
I.3. Programy lokalne na rzecz rodziny	11
I.4. Programy ogólnopolskie na rzecz rodziny	12
II. SYTUACJA RODZIN W KIELCACH	15
II.1. Diagnoza demograficzna	15
II.2. Diagnoza sytuacji rodzin z dziećmi na podstawie danych z pomocy społecznej	17
III. PIECZA ZASTĘPCZA I ADOPCJA	21
III.1. Rodzinna i instytucjonalna piecza zastępcza	21
III.2. Usamodzielnienie wychowanków pieczy zastępczej	27
III.3. Adopcja dziecka	29
IV. ANALIZA SWOT SYSTEMU WSPARCIA RODZINY W KIELCACH	32
V. CELE PROGRAMU	36
VI. MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU	46

Wstęp

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nakłada na gminy obowiązek opracowania i realizacji gminnych 3-letnich programów wspierania rodziny, a na powiaty opracowania i realizacji powiatowych 3-letnich programów rozwoju pieczy zastępczej (art. 176 i art. 180). Kielce, jako miasto na prawach powiatu, wdraża Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Kielce na lata 2020 – 2022, zwany dalej Programem.

Celem Programu jest tworzenie optymalnych możliwości wsparcia kieleckich rodzin, a w przypadku rodzin przeżywających różnego rodzaju trudności – zaplanowanie i podjęcie działań w zakresie przewyższania problemów zakłócających lub uniemożliwiających prawidłowe wypełnianie podstawowych funkcji przez rodziny naturalne. Miasto Kielce koncentruje także swoje działania na wspieraniu systemu pieczy zastępczej, zarówno rodzinnej jak i instytucjonalnej. Oferowana pomoc rodzinie i dziecku ma charakter interdyscyplinarny i tworzy kompleksowy system wsparcia rodziny. Podejmowane działania odbywają się z poszanowaniem wartości i zasad pracy socjalnej.

Dokument składa się z sześciu rozdziałów. W I rozdziale przedstawione są zagadnienia dotyczące istoty rodziny jako środowiska wychowania i socjalizacji dziecka, umocowanie rodziny w prawie polskim oraz programy lokalne i ogólnopolskie na rzecz rodziny. II rozdział podzielony jest na dwie części. Pierwsza zawiera dane demograficzne istotne w kontekście omawianych zagadnień, a druga część odnosi się do diagnozy sytuacji rodzin z dziećmi na podstawie danych pomocy społecznej. Kolejny, III rozdział, zawiera informacje związane z funkcjonowaniem rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej z wyszczególnieniem tematyki usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej oraz adopcji dziecka. IV rozdział zawiera analizę SWOT funkcjonującego systemu wsparcia dziecka i rodziny w Kielcach. W V rozdziale określono cele główne i szczegółowe Programu oraz działania i wskaźniki do ich realizacji. Ostatnia, VI część, dotyczy monitorowania i ewaluacji Programu.

Niniejszy Program ma umocowanie w wymienionych poniżej aktach prawnych o zasięgu ogólnopolskim:

Ustawy:

- a. ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 506 ze zm.);
- b. ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. 2019 roku poz. 511 ze zm.);

- c. ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2020 roku poz. 821 ze zm.);
- d. ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 1507 ze zm.);
- e. ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 688 ze zm.);
- f. ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2020 roku poz. 218);
- g. ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 852 ze zm.);
- h. ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 2277 ze zm.);
- i. ustawa z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2020 roku poz. 111);
- j. ustawa z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 2407 ze zm.);
- k. ustawa z dnia 5 grudnia 2014 roku o Karcie Dużej Rodziny (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 1390 ze zm.);
- l. ustawa z dnia 4 listopada 2016 roku o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin *Za życiem* (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 473 ze zm.);
- m. ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 2086 ze zm.);
- n. ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 1950 ze zm.);
- o. Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku (Dz. U. z 1991 roku nr 120 poz. 527).

Uchwały i rozporządzenia:

- a. uchwała nr 80 Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 roku w sprawie ustanowienia rządowego programu *Dobry start* (M.P. 2018 poz. 514);
- b. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 roku w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu *Dobry start* (Dz. U. z 2018 roku poz. 1061 ze zm.).

Na poziomie lokalnym Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Kielce na lata 2020 – 2022 jest zgodny z założeniami następujących dokumentów:

- a. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Kielce na lata 2014 – 2020;
- b. Regionalny Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej do roku 2025;
- c. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie miasta Kielce na lata 2014 – 2020;
- d. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2020;
- e. Samorządowy Program dla rodzin wielodzietnych Miasta Kielce.

I. PODSTAWOWE ZAGADNIENIA DOTYCZĄCE RODZINY

I.1. Rodzina jako środowisko wychowania i socjalizacji dziecka

Współcześnie częściej mówi się o różnych formach życia rodzinnego niż o rodzinie w tradycyjnym ujęciu. Jednak zagłębiając się w literaturę przedmiotu trudno spotkać istotne z naukowego punktu widzenia argumenty negujące, czy deprecjonujące znaczenie obojga rodziców biologicznych w wychowaniu dzieci. Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się negatywne zjawisko w obrębie właściwego definiowania i rozumienia zarówno roli ojca, jak i matki w wychowaniu dziecka. Przykładem jest umniejszanie roli mężczyzny w procesie wychowawczym oraz jego wpływu na tworzenie właściwych relacji w rodzinie. Rolę ojca często sprowadza się do zabezpieczenia materialnego dziecka i rodziny (np. poprzez wyjazdy zarobkowe krajowe i zagraniczne, płacenie alimentów). Właściwie wypełniane rola matki oraz rola ojca są jednakowo ważne i potrzebne do prawidłowego rozwoju dziecka. Znany terapeuta rodzin – prof. Bogdan de Barbaro pisze, że *o rodzinie nie sposób myśleć ani wypowiadać się neutralnie. Bo każdy z nas w jakiejś konkretnej rodzinie urodził się i wychował (...) ¹*. Wszelkie zjawiska oraz wzmocnienie głosu różnych grup podważających znaczenie rodziny pełnej powinny raczej zainspirować do zastanowienia się, co to znaczy rodzina *dobra, zdrowa i funkcjonalna*.

Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej (Konstytucja) o powstaniu i istnieniu rodziny stanowią dwa elementy: małżeństwo i pokrewieństwo, które może być rzeczywiste (między rodzicami i dziećmi własnymi) lub zastępcze (między rodzinami i dziećmi przybranymi)². Uczucia i przywiązanie emocjonalne małżonków oraz rodziców i dzieci to *siły wewnętrzne skupiające rodzinę*, na podstawie których kształtowany jest wzajemny szacunek, solidarność i inne postawy wynikające z zaspokojenia osobistych potrzeb emocjonalnych małżonków oraz rodziców i dzieci³. Wpływ rodziny na rozwój dziecka rozpoczyna się bardzo wcześnie, gdy jego podatność na przyswajanie wzorców i wartości jest wysoka, determinowana przez modelowanie ze strony rodziców. Cechą środowiska rodzinnego jest także to, że tworzy ono swoisty styl życia swoich członków, sposoby zachowania, reagowania na problemy, spędzania czasu wolnego i zaspokajania potrzeb. To w rodzinie człowiek uczy się określonego traktowania siebie i innych, nabywa i realizuje określone wartości i normy,

¹ B. de Barbaro, *Zdrowy system rodzinny – perspektywa terapeuty rodzinnego*, w: *Silna rodzina*. Praca zbiorowa pod red. B. Gulli i M. Dudy, Wydawnictwo św. Stanisława BM, Kraków 2009, s. 25.

² Zob. J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1970, s. 300.

³ A. Kamiński, *Funkcje pedagogiki społecznej*, Warszawa 1972, s. 17.

uczy się zasad współżycia społecznego. W ten sposób rodzina wpływa na osobowość społeczną dziecka kształtując w nim nowego członka społeczeństwa.

Podstawowe zadania rodziny wobec dzieci koncentrują się m.in. na zabezpieczeniu potrzeb materialno-bytowych, emocjonalnych i psychicznych, (m.in. miłości, bezpieczeństwa, więzi, przynależności, akceptacji). Kiedy potrzeby te są właściwie zaspokajane, pojawiają się u młodego człowieka kolejne potrzeby wyższego rzędu, czyli rozwojowe, intelektualne, duchowe. W prawidłowo funkcjonującej rodzinie dziecko czuje się bezpieczne. Na poczucie bezpieczeństwa składa się szereg czynników, jak m.in.: poczucie bycia ważnym dla rodziców/opiekunów, którzy odpowiadają na potrzeby dziecka, ale także pokazują, w jaki sposób je kształtować i zaspokajać. Sprostanie przez osoby dorosłe ww. wymaganiom nie jest możliwe bez odniesienia aksjologicznego, to jest bez osadzenia życia rodziny w określonych wartościach i zasadach, które wyznaczają ramy zachowań pożądanых bądź nieakceptowanych w podstawowym środowisku wychowania dziecka. Dorośli stają przede wszystkim przed zadaniem określenia dzieciom hierarchii wartości przez pryzmat których młodzi ludzie będą mogli analizować różne informacje i odnajdować się w konkretnych sytuacjach.

W ostatnich kilku latach coraz większy wpływ na rozwój i zachowanie dzieci ma dostęp do nowych technologii, technik komunikacji, które umożliwiają szybkie zdobywanie wiedzy, ale niosą też liczne zagrożenia (np. zjawisko cyberprzemocy). W wielu przypadkach konsekwencją braku możliwości posługiwania się i nienadążania starszych za postępem technologicznym jest wyłączenie rodziców z niektórych aspektów życia dzieci. Dochodzi tu do zjawiska, w którym dzieci mogą edukować rodziców, ale też ludzie młodzi mogą nabytą wiedzę wykorzystać przeciw dorosłym. Postępująca technizacja i informatyzacja wymusza potrzebę wytworzenia nowych form i jakości relacji rodzinnych.

Nieprawidłowo funkcjonująca rodzina może przyczynić się do powstania patologicznych potrzeb u dziecka, a tym samym wpływać na proces nieprawidłowej socjalizacji młodego człowieka. W potocznym (w dużej mierze stereotypowym) rozumieniu, z niewłaściwym środowiskiem rodzinnym wiąże się przede wszystkim nadużywanie alkoholu, ubóstwo materialne, czy pozbawienie dzieci właściwej opieki rodzicielskiej. Tymczasem obserwuje się znaczącą rolę jeszcze innych czynników, które związane są z kryzysem rodziny. Są to: nadmierne zaangażowanie zawodowe rodziców (niski poziom zainteresowania życiem dzieci), rozluźnienie więzów rodzinnych, nietrwałość rodziny (rozwoły, zmiana partnerów – co zmniejsza możliwości wychowawczego oddziaływania na dzieci), samotne rodzicielstwo (trudności w identyfikacji dziecka z rodzicem tej samej

płci), osłabienie tradycyjnych wartości rodzinnych, religijnych, niewłaściwa komunikacja w rodzinie i inne. Biorąc pod uwagę powyższe czynniki, w pracy z rodzinami należy wspomagać zarówno dzieci jak i rodziców poprzez pomoc w kształtowaniu *kultury pedagogicznej rodziców*. Składają się na nią m.in. wiedza, postawy i zachowania oraz umiejętności dorosłych związane z wychowaniem oraz z urzeczywistnianiem w swoim postępowaniu określonych zasad i deklarowanych wartości. Chodzi o to, aby proces wychowania i pierwotnej socjalizacji nie opierał się jedynie na intuicji i przenoszeniu z rodziny pochodzenia nie zawsze pozytywnych wzorów postępowania. Ważnym elementem w procesie pedagogizacji rodziców jest także odniesienie się do wartości człowieka, która w dobie konsumizmu i materializmu, rozwijających się w oparciu o lansowane błędne i niepełne koncepcje człowieka, jest sprowadzana do takiej rangi, jaką nada człowiekowi społeczeństwo.

Zdarzają się sytuacje, kiedy rodzice biologiczni z różnych powodów nie są w stanie sprawować opieki nad dzieckiem lub też rodzice umierają. W tych okolicznościach dzieckiem mogą się zająć rodzice zastępczy lub adopcyjni, albo też dzieci pozostają w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Miłość i troska oraz poczucie bezpieczeństwa, jakie dają rodzice zastępczy i adopcyjni są bezcenne. Dlatego jednym z priorytetów wsparcia dzieci w Kielcach jest także rozwijanie i wzmacnianie rodzicielstwa zastępczego.

Truizmem jest stwierdzenie, że od jakości funkcjonowania rodziny zależy jakość społeczeństwa. Należy jednak też zauważyć, że społeczeństwo nie jest tylko zbiorem jednostek i grup społecznych, ale także nową jakością dysponującą m.in. określonym prawem stanowionym, finansami, instytucjami. Państwo, czy samorządy wdrażają różne programy, których celem jest łagodzenie skutków niekorzystnych zjawisk społecznych dla rodziny (np. bezrobocie), a także organizują działania wspierające rodzinę w wypełnianiu przez nią podstawowych funkcji. Znaczny udział w prowadzeniu działań na rzecz rodziny mają również organizacje pozarządowe. Pojawia się jednak pytanie o granicę pomocy rodzinie, granicę ingerencji różnych instytucji. Rodzinę cechuje odrębność, która jest wynikiem specyficznych więzi. Z tych względów praca z członkami rodziny powinna się odbywać ze szczególnym poszanowaniem tożsamości tej podstawowej grupy społecznej (intymności) oraz respektowaniem jej praw i znaczenia, jakie pełni ona dla społeczeństwa.

Podążając za przemianami życia rodziny oraz znaczenia rozwoju technologicznego w życiu dzieci i dorosłych, kieleckie instytucje i organizacje zajmujące się pomocą i wsparciem rodziny dostosowują ofertę działań do potrzeb wprowadzając nowe formy i treści edukacji dzieci i rodziców (np. webinaria).

I.2. Umocowanie rodziny w prawie polskim

Zarówno Konstytucja jak i ustawa kodeks rodzinny i opiekuńczy (k.r.o.) nie definiują pojęcia rodziny, jednak w obu aktach prawnych przy analizie uprawnień i obowiązków rodziny znajduje się odniesienie do małżeństwa (art. 18 Konstytucji i art. 23 k.r.o.). Według k.r.o. *małżonkowie mają równe prawa i obowiązki w małżeństwie. Są obowiązani do wspólnego pożycia, do wzajemnej pomocy i wierności oraz do współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli* (art. 23 k.r.o.). *Małżonkowie rozstrzygają wspólnie o istotnych sprawach rodziny* (art. 24). W literaturze przedmiotu wskazuje się na prawo dziecka do rodziny, w tym sensie, że ma ono uprawnienie do utrzymywania więzi z matką i ojcem. Ustawa o pomocy społecznej w określeniu rodziny pomija formalność związku między osobami dorosłymi i przyjmuje, że rodzinę stanowią osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące (art.6 pkt 14). W podobny sposób określona jest rodzina w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (art. 2 pkt 1)⁴. Rodzina jako podstawowa komórka życia społecznego podlega prawnej ochronie, co zapewniają przepisy Konstytucji i innych aktów prawnych. Zgodnie z Konstytucją *małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej* (art. 18). *Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych. Matka przed i po urodzeniu dziecka ma prawo do szczególnej pomocy władz publicznych, której zakres określa ustawa* (art. 71 pkt 1 i 2). Z oddziaływaniem osób dorosłych na dzieci w rodzinie związane jest pojęcie władzy rodzicielskiej. Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie zawiera definicji władzy rodzicielskiej, ale wskazuje na jej trzy elementy: 1) pieczę nad osobą dziecka; 2) zarząd majątkiem dziecka oraz 3) wychowanie dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw (art. 95 § 1. k.r.o). Najogólniej można przyjąć, że władza rodzicielska jest to zespół obowiązków i praw rodziców względem małoletniego dziecka, mających na celu zapewnienie mu należytej pieczy i ochrony jego interesów. W jej wykonywaniu musi być przestrzegana zasada dobra dziecka i interesu społecznego. Rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku

⁴ Ilekroć w ustawie jest mowa o: członku rodziny - należy przez to rozumieć osobę najbliższą, a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 1950 ze zm.).

dziecka powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia (art. 95 § 3,4. k.r.o.).

Jeśli wymaga tego dobro dziecka, sąd opiekuńczy może orzec o zawieszeniu, ograniczeniu lub pozbawieniu władzy rodzicielskiej jednego lub obojga rodziców (art. 95§2 k.r.o.). Przyczyny takiej sytuacji mogą być następujące: niemożność wykonywania władzy z powodu trwałej przeszkody lub nadużywanie władzy rodzicielskiej, albo rażące zaniedbywanie obowiązków względem dziecka. Ponadto sąd może pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej, jeżeli mimo udzielonej pomocy nie ustały przyczyny zastosowania art. 109 § 2 pkt 5 k.r.o., a w szczególności gdy rodzice trwale nie interesują się dzieckiem (art. 111, § 1 i 1a.). W razie ustania przyczyny, która była podstawą pozbawienia władzy rodzicielskiej bądź ograniczenia, sąd opiekuńczy może władzę rodzicielską przywrócić (art. 111§ 2). Jeżeli pomimo udzielonej rodzicom pomocy i wsparcia w zakresie przezwyciężenia trudności opiekuńczo – wychowawczych nadal zagrożone są zdrowie i życia dziecka, sąd może zdecydować o umieszczeniu dziecka poza rodziną naturalną.

W przypadku niemożności sprawowania opieki nad dzieckiem przez rodziców naturalnych (np. z powodu choroby, odbywania kary pozbawienia wolności, niepełnoletności rodzica) i braku możliwości powierzenia czasowej opieki innej osobie z rodziny, funkcje opiekuńczo–wychowawcze realizowane są w ramach rodzicielstwa zastępczego. Jeżeli rodzic nie sprawuje osobistej pieczy nad dzieckiem, zobowiązany jest do wykonywania obowiązku alimentacyjnego⁵.

Prawa dziecka zabezpiecza m.in. Konwencja o prawach dziecka, którą Polska ratyfikowała w 1991 roku. Zgodnie z ww. dokumentem, Państwa–Strony zapewnią, aby dziecko nie zostało oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli, z wyłączeniem przypadków, gdy kompetentne władze, podlegające nadzorowi sądowemu, zdecydują zgodnie z obowiązującym prawem oraz stosowanym postępowaniem, że takie oddzielenie jest konieczne ze względu na najlepiej pojęte interesy dziecka (art. 9. pkt 1). Państwa–Strony mają obowiązek szanować prawo dziecka odseparowanego od jednego lub obojga rodziców do utrzymywania regularnych stosunków osobistych i bezpośrednich kontaktów z obojgiem

⁵ 31 maja 2017 roku nastąpiła nowelizacja art. 209 kodeksu karnego (k.k.) zgodnie z którym karze podlega ten, kto uchyla się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem lub innym organem albo inną umową, jeżeli łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej trzech świadczeń okresowych, albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej trzy miesiące.

rodziców, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to sprzeczne z najlepiej pojętym interesem dziecka (art. 9 pkt 3).

I.3. Programy lokalne na rzecz rodziny

Samorządowy Program dla rodzin wielodzietnych

Realizowany przez Gminę Kielce samorządowy Program dla rodzin wielodzietnych (Program) poszerza zakres ulg przysługujący rodzinom wielodzietnym w ramach ogólnopolskich uprawnień o zniżki lokalne – gminne. Zgodnie z Program członkowie rodziny z przynajmniej trójką dzieci (dotyczy to także rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka) otrzymują Kartę Dużej Rodziny (Karta). Karta przysługuje niezależnie od dochodu rodzinom z dziećmi w wieku do ukończenia 18 roku życia oraz w wieku do ukończenia 25 roku życia, w przypadku gdy dziecko uczy się w szkole lub w szkole wyższej oraz bez ograniczeń wiekowych, w przypadku dzieci posiadających orzeczenie o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności. Od 1 stycznia 2019 roku z Karty mogą także korzystać rodzice, którzy w przeszłości mieli na utrzymaniu co najmniej troje dzieci. Każdy członek rodziny wielodzietnej posiada swoją Kartę.

Tabela 1. Liczba rodzin korzystających z Programu oraz liczba osób korzystających z Karty Dużej Rodziny w latach 2017 – 2019

Rok	2017	2018	2019
Liczba rodzin, w tym:	1 655	1 878	3 288
- dorośli (rodzice, opiekunowie)	3 000	3 398	5 753
- dzieci	5 180	5 885	6 531
Liczba osób posiadających Kartę Dużej Rodziny	8 983	10 475	13 860

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności MOPR za lata 2017, 2018, 2019

Wniosek o wydanie Karty Dużej Rodziny należy składać do Działu Pomocy Środowiskowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Kielcach przy ul. Studziennej 2, pokój 11, tel. 41 367 64 52, 41 367 67 19 wew. 232.

I.4. Programy ogólnopolskie na rzecz rodziny

Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka⁶

Zgodnie z powyższą ustawą rodzinie przysługuje prawo do jednorazowej zapomogi w wysokości 1 000 zł z tytułu urodzenia dziecka, tzw. becikowe, jeżeli matka dziecka pozostawała pod opieką lekarską nie później niż od 10 tygodnia ciąży do dnia porodu oraz dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 1 922 zł netto. W 2019 roku wypłacono 1 152 świadczenia dla 1 152 osób.

Wniosek o wypłatę zapomogi składa się w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Kielcach, Dział Świadczeń Rodzinnych, ul. Targowa 18, piętro XII, tel. 41 343 21 33.

Świadczenie rodzicielskie⁷

Na mocy ww. ustawy w ramach wsparcia rodziny w początkowym okresie życia dziecka, od 1 stycznia 2016 roku wprowadzono świadczenie rodzicielskie w wysokości 1 000 zł. Przysługuje ono osobom, które nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego, czyli rolnikom, studentom, bezrobotnym oraz świadczącym pracę na podstawie umowy o dzieło. Świadczenie to zalicza się do dochodów rodziny, w szczególności przy ustalaniu prawa do świadczeń z pomocy społecznej, innych świadczeń rodzinnych i świadczeń z funduszu alimentacyjnego. O ww. świadczenie mogą ubiegać się matka lub ojciec dziecka, opiekunowie faktyczni dziecka, rodzina zastępcza (z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej) oraz osoba, która przysposobiła dziecko. Świadczenie rodzicielskie przysługuje w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7 roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego, do ukończenia 10. roku życia. W 2019 roku wypłacono 3 396 świadczeń dla 311 osób.

Wniosek o wypłatę świadczenia rodzicielskiego składa się w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Kielcach, Dział Świadczeń Rodzinnych, ul. Targowa 18, piętro XII, tel. 41 343 21 33.

⁶ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 111).

⁷ *Ibidem*

Świadczenia wychowawcze⁸

Na mocy ustawy od 1 kwietnia 2016 roku wypłacane jest świadczenia wychowawcze (tzw. *Program 500+*), którego celem jest zapewnienie środków na częściowe pokrycie kosztów związanych z zaspokojeniem potrzeb życiowych oraz wychowaniem dziecka w rodzinie. Od lipca 2019 roku świadczenie wypłacane jest także na każde dziecko do 18 roku życia, niezależnie od dochodu w rodzinie. O świadczenie wychowawcze mogą ubiegać się rodzice biologiczni, opiekunowie prawni, opiekunowie faktyczni dziecka, dyrektor domu pomocy społecznej. Wysokość świadczenia wynosi 500 zł. W 2019 roku wypłacono 260 870 świadczeń wychowawczych dla 11 161 osób.

Wniosek o wypłatę świadczenia wychowawczego składa się w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Kielcach, Dział Świadczeń Rodzinnych, ul. Targowa 18, piętro XII, tel. 41 343 21 33.

Jednorazowe świadczenie pieniężne⁹

Od 1 stycznia 2017 roku weszła w życie ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin *Za życiem*, w ramach której przysługuje jednorazowe świadczenie pieniężne w wysokości 4 000,00 zł., jeżeli kobieta pozostawała pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do porodu (należy potwierdzić zaświadczeniem lekarskim lub zaświadczeniem wystawionym przez położną) oraz urodziła żywe dziecko, u którego zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. Wniosek o wypłatę jednorazowego świadczenia składa się w terminie 12 miesięcy od dnia narodzin dziecka. Ponadto jeśli kobieta jest w zagrożonej ciąży lub urodzi niepełnosprawne dziecko może wnioskować o objęcie wsparciem przez asystenta rodziny. W 2019 roku świadczenie wypłacono dla 17 osób, a 10 rodzin zostało objęte wsparciem asystenta rodziny.

Wniosek o wypłatę jednorazowego świadczenia pieniężnego składa się w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Kielcach, Dział Świadczeń Rodzinnych, ul. Targowa 18, piętro XII, tel. 41 343 21 33.

⁸ Ustawa z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 2407 ze zm.)

⁹ Ustawa z dnia 4 listopada 2016 roku o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin *Za życiem* (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 473 ze zm.)

Świadczenie *Dobry start*¹⁰

W maju 2018 roku przyjęto Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu *Dobry start* (300+ na wyprawkę szkolną). Świadczenie *Dobry start* przysługuje niezależnie od dochodów raz w roku na rozpoczynające rok szkolny dzieci do ukończenia przez nie 20. roku życia, a dla uczących się dzieci niepełnosprawnych do ukończenia przez nie 24. roku życia. W 2019 roku świadczenie wypłacono dla 14 247 uczniów.

Wniosek o wypłatę świadczenia *Dobry start* składa się w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Kielcach, Dział Świadczeń Rodzinnych, ul. Targowa 18, piętro XII, tel. 41 343 21 33.

Karta Dużej Rodziny¹¹

Karta Dużej Rodziny została przedstawiona w połączeniu z samorządowym Programem dla rodzin wielodzietnych w podrozdziale I.3. Programy lokalne na rzecz rodziny, strona 11.

¹⁰ Uchwała nr 80 Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 roku w sprawie ustanowienia rządowego programu *Dobry start* (M.P.2018 poz. 514)

¹¹ Ustawa o Karcie Dużej Rodziny z dnia 5 grudnia 2014 roku (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 1390 ze zm.)

II. SYTUACJA RODZIN W KIELCACH

II.1. Diagnoza demograficzna

Na przestrzeni ostatnich lat zauważa się systematyczny spadek liczby mieszkańców Kielc, co obrazują dane zawarte w Tabeli 1. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), na dzień 31 grudnia 2018 roku w Kielcach mieszkało 195 774 osób, natomiast w 2014 roku – 198 857. Oznacza to spadek liczby mieszkańców w 2018 roku o 3 083, czyli o 1,55% w porównaniu do roku 2014. Według długoterminowej prognozy GUS tendencja spadkowa liczby ludności będzie się utrzymywać i w roku 2050 w Kielcach będzie mieszkać jedynie 137 871 osób.

Tabela 2. Liczba mieszkańców województwa świętokrzyskiego i Kielc w latach 2014 – 2018

Rok		2014(A)	2015 (B)	2016 (C)	2017 (D)	2018 (E)	E - A
wo Świętokrzys	Liczba mieszkańców	1 263 176	1 257 179	1 252 900	1 247 732	1 241 546	-21 630
	Kobiety	646 506	643 962	641 956	639 217	636 205	-10 301
	Mężczyźni	616 670	613 217	610 944	608 515	605 341	-11 329
Miasto Kielce	Liczba mieszkańców	198 857	198 046	197 704	196 804	195 774	- 3 083
	Kobiety	105 388	105 042	104 923	104 441	104 021	-1 367
	Mężczyźni	93 469	93 004	92 781	92 363	91 753	-1 716

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS¹²

Z danych zawartych w powyższej tabeli wynika także, że na przestrzeni lat 2014 – 2018 utrzymywała się przewaga liczbowa kobiet w stosunku do liczby mężczyzn. W 2018 roku zanotowano o 12 268 kobiet więcej niż mężczyzn (w 2014 roku różnica ta wynosiła 11 919).

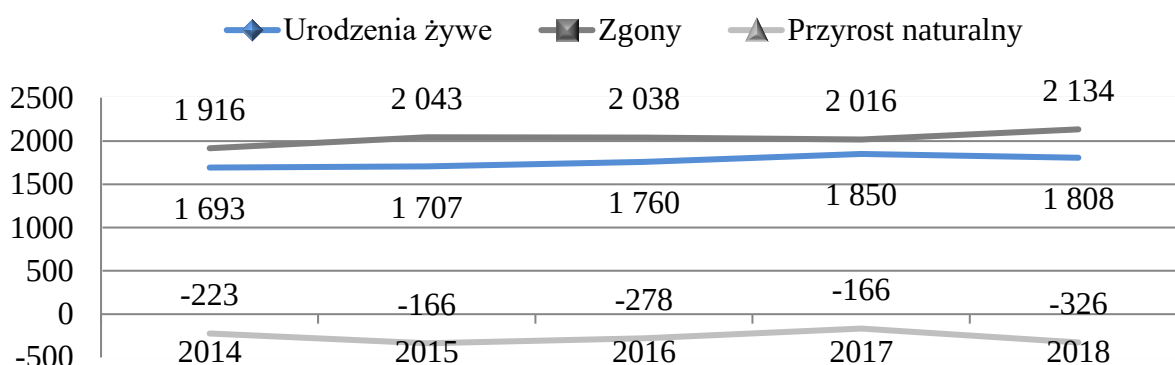
Przyrost naturalny

W Kielcach od kilku lat obserwuje się ujemny przyrost naturalny, co pokazuje Wykres 1. Utrzymująca się tendencja została złagodzona w 2017 roku, kiedy zanotowano 1 850 żywych urodzeń, a ujemny przyrost naturalny wyniósł 166 (taką samą wartość wskaźnika zanotowano w 2015 roku). W 2018 roku ujemny przyrost naturalny prawie

¹² Bank Danych Lokalnych GUS, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica>, data dostępu: 30.01.2020 r.

podwoił się w stosunku do roku poprzedzającego i wyniósł 326. Na ten wynik miały wpływ zarówno zwiększenie liczby zgonów o 118 jak i spadek liczby urodzeń o 42 w porównaniu do 2017 roku. Wskaźnik przyrostu naturalnego w 2018 roku na 1 000 mieszkańców Kielc miał wartość ujemną i wynosił -1,7¹³.

Wykres 1. Przyrost naturalny w latach 2014 – 2018

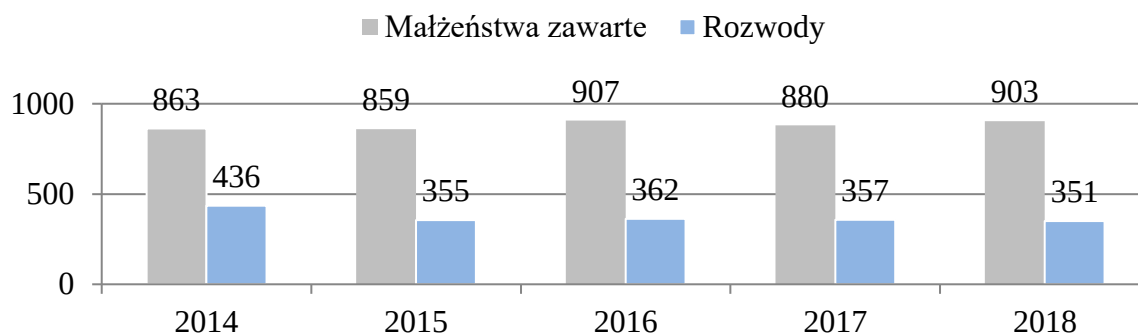

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS¹⁴

Małżeństwa i rozwody

Od 2014 roku liczba zawieranych małżeństw utrzymuje się na podobnym poziomie, podobnie jak i liczba rozwodów, z wyłączeniem 2014 roku, kiedy rozpadło się ponad 50% małżeństw w stosunku do zawartych związków małżeńskich. W pozostałych latach 2015 – 2018 wskaźnik rozwodów do zawartych małżeństw wynosił ok. 40%. Dokładne liczby zawieranych małżeństw i rozwodów przedstawione są na Wykresie 2.

Wykres 2. Liczba zawieranych małżeństw i rozwodów w latach 2014– 2018

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS¹⁵

¹³ Bank Danych Lokalnych GUS, <https://bdل.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica>, data dostępu: 30.01.2020 r.

¹⁴ Bank Danych Lokalnych GUS, <https://bdل.stat.gov.pl/BDL/dane/tert/tablica>, data dostępu: 04.04.2019 r.

¹⁵ Bank Danych Lokalnych GUS, <https://bdل.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica>, data dostępu: 30.01.2020 r.

II.2. Diagnoza sytuacji rodzin z dziećmi na podstawie danych z pomocy społecznej

Od kilku lat systematycznie zmniejsza się liczba rodzin z dziećmi korzystająca ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Kielcach (MOPR). W 2019 roku w systemie pomocy społecznej pozostawało 7 944 rodzin (w tym 1 175 rodzin z dziećmi) i kolejno w 2018 roku 7 022 rodzin (1 340), 2017 – 7 525 (1 589), 2016 – 8 253 (1 917), 2015 – 8 796 (2 249). Z poniższych danych wynika również, że w analizowanych latach ponad połowa rodzin z dziećmi objęta pomocą społeczną to rodziny niepełne i było to: w 2019 – 54,14% rodzin z dziećmi i odpowiednio: w 2018 – 54,4%, 2017 – 54%, 2016 – 52,84%, 2015 – 53%. Zarówno w przypadku wszystkich rodzin z dziećmi, jak i rodzin niepełnych z dziećmi, największą liczbę korzystających z pomocy stanowili rodzice z jednym dzieckiem, natomiast najmniejszy udział w systemie pomocy miały rodziny wielodzietne (z trójką i więcej dzieci). Opisane dane przedstawia Tabela 3.

Tabela 3. Rodziny korzystające z pomocy społecznej w latach 2015–2019

Rok	2015	2016	2017	2018	2019
Rodziny ogółem	8 796	8 253	7 525	7 022	7 944
Rodziny z dziećmi, w tym:	2 249	1 917	1 589	1 340	1 195
– z jednym dzieckiem	1 148	990	841	669	598
– z dwójką dzieci	734	602	494	431	375
– z trójką dzieci	245	229	182	164	155
– z czwórką dzieci	85	67	50	58	49
– z piątką dzieci	24	22	16	13	14
– z szóstką dzieci	12	7	5	2	1
– z siódmką i więcej dzieci	1	0	1	3	3
Rodziny niepełne z dziećmi, w tym:	1 191	1 013	858	729	647
– z jednym dzieckiem	691	587	499	414	360
– z dwójką dzieci	351	285	236	209	187
– z trójką dzieci	98	95	87	75	74
– z czwórką i więcej dzieci	51	46	36	31	26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdań MPiPS-03 za lata 2015, 2016 oraz Sprawozdań MRPiPS-03 za lata 2017,2018,2019

Podstawowa praca socjalna z rodzinami z dziećmi prowadzona jest przez pracowników socjalnych w 11 rejonach opiekuńczych MOPR. W przypadku rodzin zagrożonych kryzysem, monitorowaniem sytuacji dziecka zajmowali się pracownicy socjalni specjalizujący się w pracy z rodzinami, w ramach *Procedury postępowania pracownika socjalnego świadczącego pomoc w formie pracy socjalnej na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych*. W 2019 roku liczba monitorowanych rodzin przez ww. grupę pracowników wyniosła – 249, w 2018 – 193, a w 2017 – 165.

Rodziny wymagające interdyscyplinarnej i pogłębionej pracy socjalnej pozostają w zainteresowaniu Zespołu Profilaktyki Rodzinnej MOPR (ZPR). ZPR jest wydzieloną strukturą Działu Opieki i Wychowania MOPR, która przede wszystkim koncentruje się na pracy z rodzinami zagrożonymi zabezpieczeniem dziecka, czyli borykającymi się z poważnymi trudnościami opiekuńczo – wychowawczymi. Monitorowaniem sytuacji i koordynowaniem interdyscyplinarnej pracy z ww. rodzinami zajmują się koordynatorzy ZPR. Współpracują oni z pracownikami socjalnymi rejonów opiekuńczych oraz przedstawicielami różnych instytucji, m.in. pedagogiem szkolnym, pielęgniarką środowiskową, kuratorem sądowym, dzielnicowym, wychowawcami placówek wsparcia dziennego. Koordynatorzy uczestniczą także w interwencjach związanych z zagrożeniem zdrowia i życia dzieci. Statystykę związaną z interwencjami w latach 2017 – 2019 zawiera Tabela 4.

Tabela 4. Liczba interwencji związanych z zagrożeniem zdrowia i życia dzieci

Rok	2017	2018	2019
Liczba interwencji	26	18	23
Liczba zagrożonych dzieci, w tym:	38	18	36
– liczba dzieci umieszczonych w czasowej pieczy zastępczej	13	12	24
– liczba dzieci powierzono opiece bliskiej osoby lub osobie zaprzyjaźnionej	25	6	12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności MOPR za lata 2017, 2018, 2019

Z powyższych danych wynika, że w analizowanych trzech latach w wyniku 67 interwencji w rodzinach zabezpieczono 92 dzieci, z tej liczby prawie połowa małoletnich trafiła do czasowej pieczy.

Oprócz koordynatorów w ZPR zatrudnieni są psycholog, pedagog i terapeuta ds. uzależnień oraz asystenci rodziny, których zadaniem jest udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych i wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Asystenci rodziny współpracują także z rodzicami biologicznymi, których dzieci umieszczono w pieczy zastępczej, nad usunięciem przyczyn uniemożliwiających pobyt dziecka w rodzinie naturalnej. Od 2017 roku o wsparcie asystenta rodziny mogą się ubiegać kobiety w ciąży, zwłaszcza z powikłaniami, oraz kobiety, których dzieci nie przeżyły ciąży lub porodu, a także rodziny, w których wychowywane są niepełnosprawne dzieci ¹⁶.

Tabela 5. Liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem Zespołu Profilaktyki Rodzinnej oraz asystenta rodziny w latach 2017 – 2019

Rok	2017	2018	2019
Liczba rodzin objętych wsparciem Zespołu Profilaktyki Rodzinnej	248	388	347
Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny, w tym: – z tytułu ustawy o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin <i>Za życiem</i>	143 4	143 11	137 10
Liczba rodziców naturalnych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, z którymi pracuje asystent rodziny	15	9	13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPR

Z powyższych danych wynika, że w 2017 roku z 1 589 rodzin z dziećmi będących w systemie pomocy społecznej 15,6% pozostawało pod opieką Zespołu Profilaktyki Rodzinnej, a w kolejnych latach: 2018, 2019 było to po 29,0%. Oznacza to, że zwiększyła się liczba rodzin potrzebujących intensywnej pracy socjalnej w stosunku do ogółu rodzin z dziećmi w danym roku. Ponad połowa rodzin objętych wsparciem ZPR w latach 2017-2018 wymagała pomocy asystenta rodziny, natomiast w 2019 roku – 39,5%. Członkowie rodzin mogli skorzystać również ze wsparcia specjalistów. Najwięcej osób odbyło konsultacje z psychologiem i terapeutą ds. uzależnień, co obrazuje Tabela 6.

¹⁶ ustawa z dnia 4 listopada 2016 roku o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin *Za życiem* (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 473 ze zm.).

Tabela 6. Liczba osób uczestniczących w konsultacjach z psychologiem, terapeutą ds. uzależnień w latach 2017 – 2019

Rok	2017	2018	2019
Liczba osób uczestniczących w konsultacjach z psychologiem	146	126	111
Liczba osób uczestniczących w konsultacjach z terapeutą ds. uzależnień	57	32	43

Źródło: Sprawozdania z działalności MOPR za lata 2017, 2018, 2019.

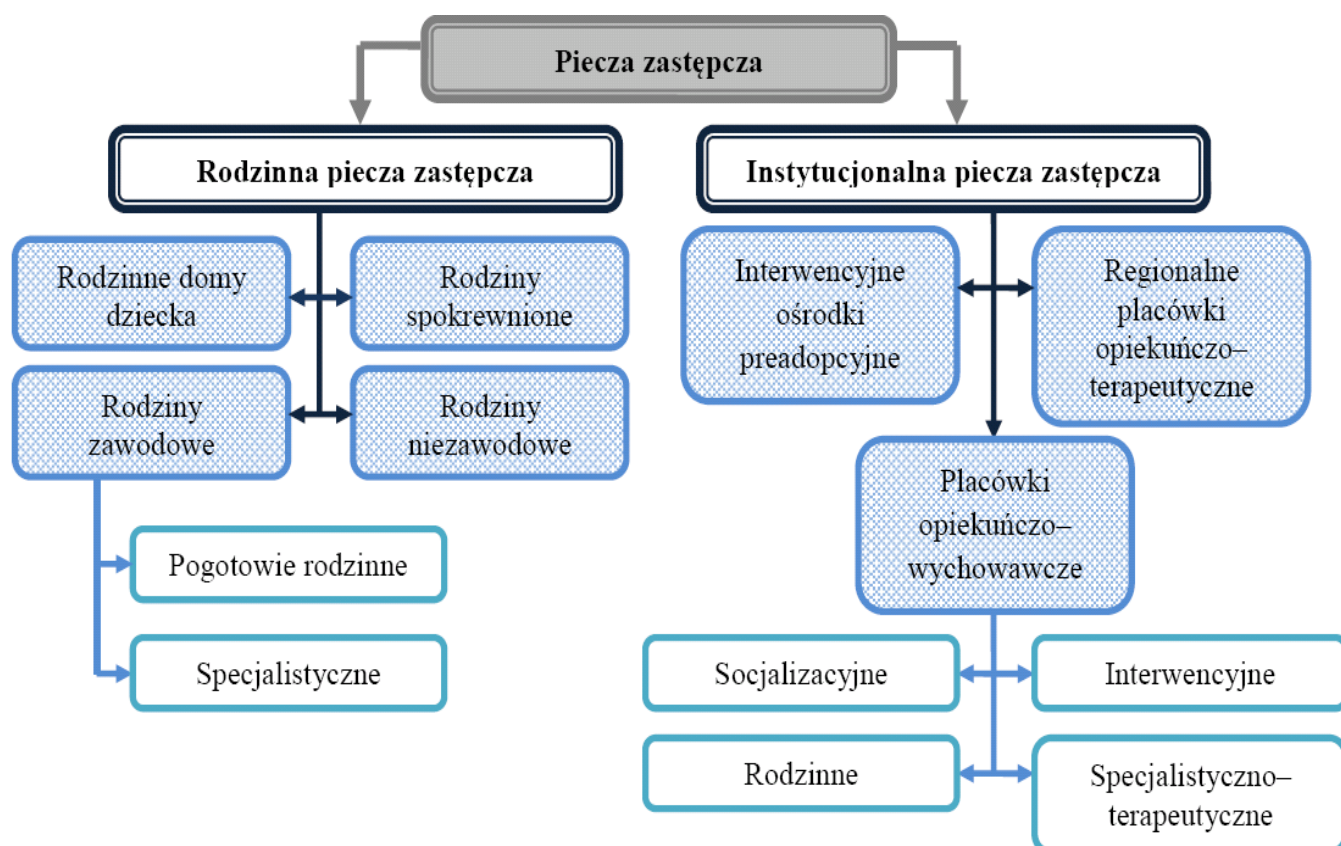
III. PIECZA ZASTĘPCZA I ADOPCJA

W ustawie Kodeks rodzinny i opiekuńczy ustawodawca określił, kiedy dziecko może być umieszczone poza rodziną. Taka sytuacja może mieć miejsce, gdy zostały wyczerpane wszystkie formy pomocy rodzicom dziecka lub dobro dziecka wymaga zapewnienia mu niezwłocznie opieki w formie pieczy zastępczej bądź adopcji.

III.1. Rodzinna i instytucjonalna piecza zastępcza

Rodzicielstwo zastępcze jest czasową formą opieki ustanawianej dla dzieci. Jest sprawowane w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców biologicznych. W rodzinach zastępczych umieszcza się dzieci, których rodzice zostali czasowo lub trwale pozbawieni praw rodzicielskich lub gdy władza ta została im ograniczona. Umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu i po uzyskaniu zgody rodziców zastępczych. Poniższy schemat przedstawia formy pieczy zastępczej:

Schemat 1. Formy pieczy zastępczej

Źródło: Opracowanie własne

W Kielcach nie występuje interwencyjny ośrodek preadopcyjny, natomiast regionalna placówka opiekuńczo – terapeutyczna znajduje się w Kazimierzy Wielkiej.

Rodzinna piecza zastępcza

W sytuacji kiedy dziecko nie może wychowywać się w rodzinie biologicznej, najlepszym rozwiązaniem jest zapewnienie mu opieki w jednej z form rodzinnej pieczy zastępczej. Rodzina zastępcza przyjmując dziecko pod opiekę powinna zadbać o jego rozwój fizyczny i intelektualny, zaspakajać potrzeby zarówno w sferze materialno – bytowej, jak i emocjonalnej. Rodzice zastępczy powinni wspierać dzieci w procesie kształcenia, dbać o pogłębianie ich zainteresowań, organizować czas wolny, uczyć nawiązywania więzi międzyludzkich, pokazywać jak dbać o innych i o siebie. Rodzice zastępczy w miarę możliwości współpracują z rodzicami biologicznymi, którzy biorą udział w podejmowaniu ważnych decyzji dotyczących ich dzieci (np. przy wyborze szkoły, zawodu, wykonywaniu poważnych zabiegów medycznych).

W Kielcach organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest Ośrodek Rodzinnej Pieczy Zastępczej (ORPZ) przy ul. Wesołej 47/49. Głównym zadaniem ORPZ jest prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub rodzinnego domu dziecka. Ponadto Ośrodek organizuje szkolenia dla kandydatów i osób prowadzących różne formy rodziny zastępczej, zapewnia im pomoc i wsparcie we właściwym wypełnianiu powierzonych zadań.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- rodzina zastępcza spokrewniona,
- rodzina zastępcza niezawodowa,
- rodzina zastępcza zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna,
- rodzinny dom dziecka.

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, mogą być na ich wniosek wspierane przez rodziny pomocowe. Rodziny pomocowe obejmują opieką dzieci z rodzin zastępczych, i rodzinnych domów dziecka w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z urlopem, udziałem w szkoleniach lub pobytem w szpitalu.

Kielce dążą do promowania w szczególności zawodowych rodzin zastępczych, które na mocy umowy cywilno – prawnej zawartej z Prezydentem Miasta Kielce świadczą usługi na rzecz dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, jako alternatywę pobytu w placówce.

Na koniec grudnia 2019 roku w Kielcach funkcjonowało 8 rodzin zawodowych, w tym 3 specjalistyczne i 4 pogotowia rodzinne.

Z danych MOPR wynika, że dominująca liczba dzieci wychowuje się w rodzinach zastępczych spokrewnionych. W 2019 roku stanowiły one 66,9% ogólnej liczby rodzin zastępczych, w których umieszczono 140 dzieci, a w 2018 roku było to odpowiednio 68% rodzin i 149 dzieci, w 2017 - 69,6% i 143 dzieci, a w 2016 – 68,5% i 236 dzieci. Szczegółowe informacje dotyczące liczby i typów rodzin zastępczych oraz umieszczonych w nich dzieci prezentuje poniższa tabela.

Tabela 7. Funkcjonujące rodziny zastępcze i liczba przebywających w nich dzieci w latach 2017 – 2019 (stan na 31 grudnia danego roku)

Typy rodzin	Liczba rodzin/Liczba umieszczonych dzieci		
	2017	2018	2019
Rodziny zastępcze ogółem	168/246	175/265	181/268
Spokrewnione	117/143	119/149	151/121
Niezawodowe	39 /41	44 /51	49/58
Zawodowe, w tym	7 /28	7 /32	8/31
– pogotowia rodzinne	3 /19	4 /25	4/24
– specjalistyczne	2/6	3 /7	3/5
Rodzinne domy dziecka	5/34	5 /33	3/28

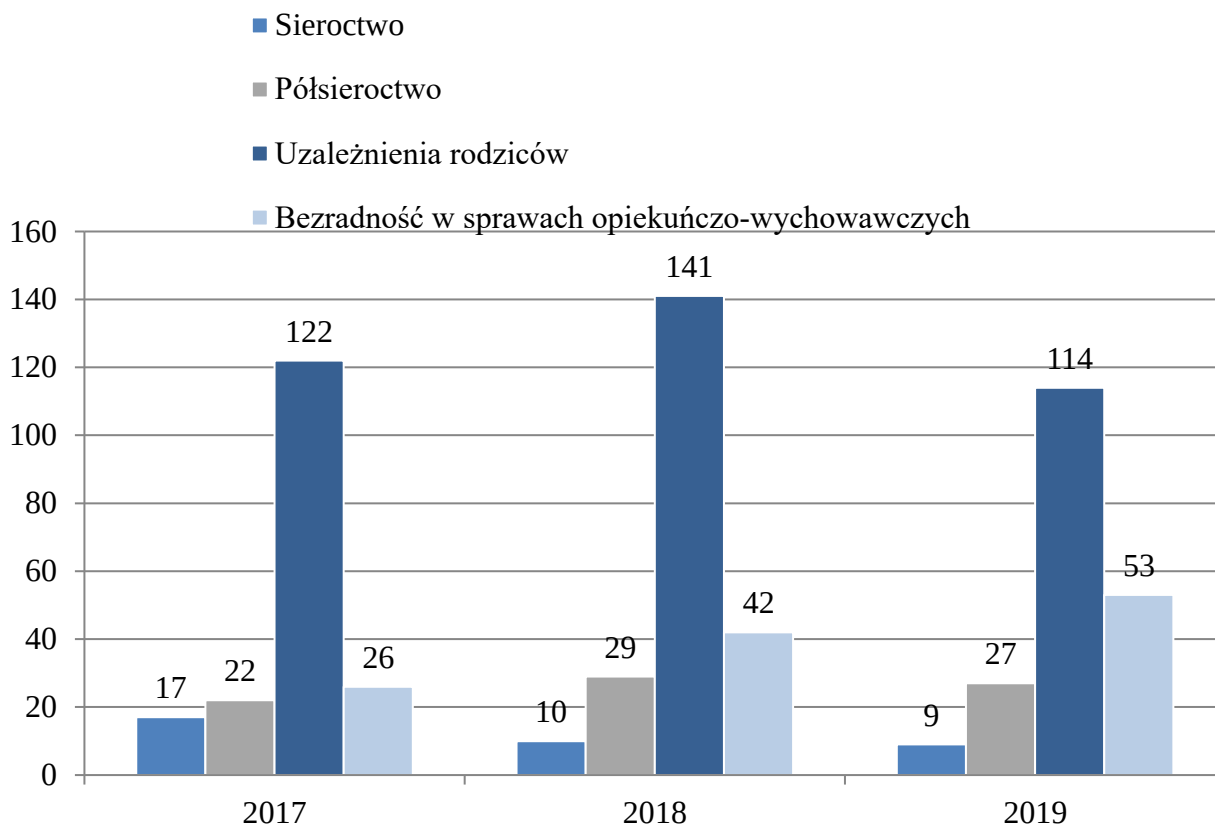
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności MOPR za lata 2016, 2017, 2018, 2019

Z powyższych danych wynika, że od 2017 roku nieznacznie zwiększa się liczba rodzin zastępczych oraz liczba umieszczonych w nich dzieci. W 2019 roku funkcjonowało 181 rodzin zastępczych, umieszczono w nich 268 dzieci.

W 2019 roku 45 dzieci opuściło rodzinną pieczę zastępczą. Spośród nich:

- 20 osób powróciło do rodziców naturalnych,
- 14 osób osiągnęło pełnoletność i usamodzielnienie,
- 4 osoby zostały umieszczonych w innej formie pieczy zastępczej,
- 7 osób zostało adoptowanych.

Wykres 3. Najczęstsze przyczyny umieszczania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej – dane za okres: 1.07.2017 – 31.12.2017, 01.07.2018 – 31.12.2018, 01.07.2019 – 31.12.2019

Źródło: Sprawozdania rzeczowo – finansowe z wykonania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres: 1.07.2017 – 31.12.2017, 01.07.2018 – 31.12.2018, 01.07.2019 – 31.12.2019

Chociaż każde umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej jest trudnym doświadczeniem przede wszystkim dla dzieci, to należy zauważyć, że większość dzieci umieszczana jest w rodzinnej pieczy zastępczej, co stanowi zaletę systemu pieczy w Kielcach. Głównymi przyczynami umieszczania dzieci w rodzinnej pieczy są przede wszystkim alkoholizm oraz bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych. W 2019 roku stanowiły one odpowiednio: 49,3% (113 przypadków) i 23,1% (53 przypadki) wszystkich powodów zabezpieczania dzieci z rodzin biologicznych. Na kolejnych miejscach znalazły się: półsieroctwo – 27 osób i pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców (praca zarobkowa) – 6 przyczyn zabezpieczenia dzieci.

Osoby zainteresowane pełnieniem funkcji rodziców zastępczych mogą zgłosić swoją kandydaturę do Ośrodka Rodzinnej Pieczy Zastępczej w Kielcach lub złożyć wniosek do Sądu Rejonowego w Kielcach przy ul. Warszawskiej 44.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, 3-letnie programy wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej powinny zawierać między innymi coroczny limit zawodowych rodzin zastępczych. Zakłada się zatem zwiększanie liczby rodzin zastępczych zawodowych o 3 w roku bieżącym oraz o 2 w każdym kolejnym roku obowiązywania Programu.

Limit rodzin zastępczych zawodowych	Rok		
	2020	2021	2022
	3	2	2

Instytucjonalna piecza zastępcza

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie:

- placówki opiekuńczo-wychowawczej typu: socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego, rodzinnego;
- regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej;
- interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Wykres 4. Najczęstsze przyczyny umieszczania dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej – dane za okres: 1.07.2017 – 31.12.2017, 01.07.2018 – 31.12.2018, 01.07.2019 – 31.12.2019

Źródło: Sprawozdania rzeczowo – finansowe z wykonania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres: 1.07.2017 – 31.12.2017, 01.07.2018 – 31.12.2018, 01.07.2019 – 31.12.2019

Podobnie jak w rodzinnej pieczy zastępczej, do placówek opiekuńczo – wychowawczych trafiają dzieci pochodzące głównie z rodzin z problemem alkoholowym oraz borykających się z trudnościami opiekuńczo – wychowawczymi. W latach 2017 – 2019 czynniki te stanowiły 78,2% wszystkich przyczyn umieszczania dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Pozostałe przyczyny to: przemoc – 8 przypadków oraz pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców (praca zarobkowa) – 4 przypadki.

Centrum Obsługi Placówek (COP)

Głównym zadaniem COP jest zapewnienie wspólnej obsługi ekonomiczno–administracyjnej i organizacyjnej dla jednostek utworzonych po likwidacji Zespołu Placówek *Dobra Chata* oraz Zespołu Placówek im. A. Kamińskiego *Kamyk*. W wyniku przeprowadzonych zmian utworzono placówki opiekuńczo–wychowawcze (POW):

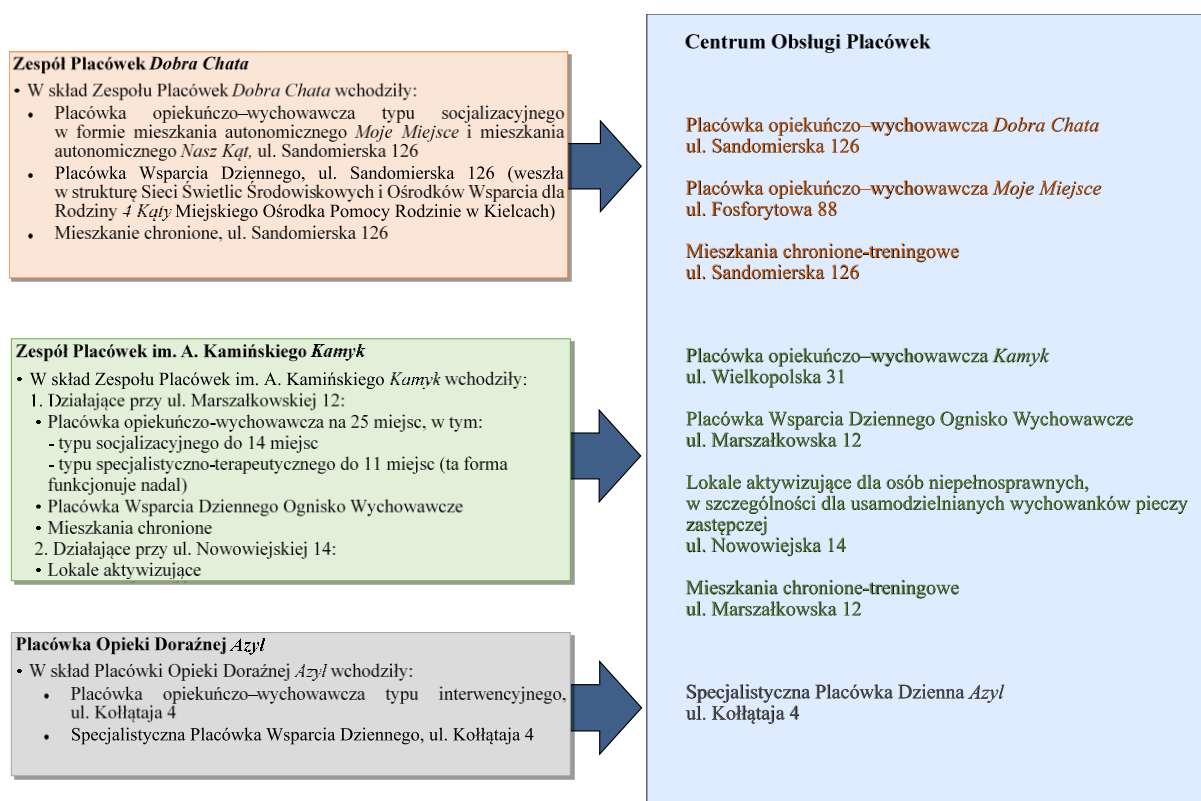
1. *Dobra Chata* (typu socjalizacyjnego na 9 miejsc i typu interwencyjnego na 5 miejsc), ul. Sandomierska 26
2. *Moje Miejsce* (typu socjalizacyjnego na 14 miejsc), ul. Fosforytowa 88
3. *Kamyk* (typu socjalizacyjnego na 14 miejsc), ul. Wielkopolska 31

Poza wyżej wymienionymi przy Zespole Placówek im. A. Kamińskiego *Kamyk* nadal pozostała czwarta – typu specjalistyczno-terapeutycznego na 11 miejsc przy ul. Marszałkowskiej 12. Po uzyskaniu zezwolenia Wojewody Świętokrzyskiego na funkcjonowanie POW *Dom dla Dzieci* typu socjalizacyjnego do 7 miejsc i typu specjalistyczno – terapeutycznego do 7 miejsc przy ul. Niestachowskiej 17, Zespół Placówek im. A. Kamińskiego *Kamyk* przestanie istnieć.

W ramach pieczy instytucjonalnej usługi na rzecz miasta Kielce świadczyły następujące placówki typu rodzinnego:

1. Dom Rodzinny Nr 2, ul. Górników Staszicowskich 93
2. Niepubliczna Placówka Rodzinna Nr 1, ul. Zgórska 61 A
3. Niepubliczna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu rodzinnego Nr 2 w Mokrym Borze 14A

Schemat 2. Zmiany w pieczy zastępczej w Kielcach w latach 2017 – 2019

Źródło: Opracowanie własne

III.2. Usamodzielnienie wychowanków pieczy zastępczej

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (art. 140 ust. 2) osoba usamodzielniana to osoba, która do osiągnięcia pełnoletności, przebywała w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej lub regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej. Osiągnięcie przez dziecko pełnoletności jest ważnym wydarzeniem w życiu każdego człowieka, ale ma ono znaczenie głównie psychologiczne i prawne. Zwykle nie wiąże się jeszcze z koniecznością przejęcia odpowiedzialności za własne życie, jednak w przypadku wychowanków umieszczonych w pieczy zastępczej łączy się z koniecznością realizacji indywidualnego programu usamodzielniania (IPU) wraz z zobowiązaniem wychowanka do jego realizacji i złożeniem do zatwierdzenia przez Dyrektora MOPR. Osobie usamodzielnianej przysługuje pomoc na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie, a także pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków

mieszkaniowych i zatrudnienia oraz pomoc prawna i psychologiczna (art. 140 ust. 3)¹⁷. Wsparciem w procesie usamodzielnienia ma służyć opiekun usamodzielnienia, którego wskazuje sam wychowanek. Realizacja obowiązków w zakresie wspierania wychowanków pieczy zastępczej osiągających pełnoletność została w całości przypisana władzom samorządowym.

Dane dotyczące wsparcia osób usamodzielnianych z pieczy zastępczej rodzinnej i instytucjonalnej w 2019 roku przedstawia poniższa Tabela 8.

Tabela 8. Wsparcie osób usamodzielnianych z rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej w 2019 roku

Rodzaj pieczy zastępczej	Rodzinna		Instytucjonalna	
	Liczba osób	Wysokość wsparcia	Liczba osób	Wysokość wsparcia
Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki	42	239 265	19	110 867
Pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej	8	20 000	6	15 654
Pomoc pieniężna na usamodzielnianie	9	52 044	3	13 879
Zamieszkanie w mieszkaniu chronionym	2	-	8	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności MOPR z 2019 roku

W celu przygotowania usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej do samodzielnego życia oraz przeciwdziałania ich bezdomności, gmina zapewnia odpowiednie warunki mieszkaniowe w postaci: mieszkań chronionych treningowych dla osób usamodzielnianych, mieszkań chronionych treningowych dla osób przygotowujących się do usamodzielnienia oraz lokali aktywizujących. Jest to dodatkowa forma pomocy w postaci świadczeń niepieniężnych przewidzianych w ustawie o pomocy społecznej¹⁸. W 2019 roku w mieszkaniach chronionych treningowych dla osób usamodzielnianych przebywało 10 osób¹⁹. W mieszkaniach chronionych treningowych dla osób przygotowujących się do usamodzielnienia w 2019 roku przebywało 9 osób. Monitorowanie

¹⁷ Jeżeli osoba usamodzielniana przebywa w domu pomocy społecznej albo placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym lub przewlekle chorym nie podlega procesowi usamodzielnienia i nie ma uprawnień do otrzymania świadczeń z tego tytułu (art. 140 ust. 3. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

¹⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, art. 36 ust. 2.

¹⁹ Mieszkania chronione dla osób usamodzielnianych (ukończyły 18 lat i opuściły pieczę zastępczą) mają na celu integrację ze środowiskiem i przygotowanie do prowadzenia samodzielnego życia.

funkcjonowania mieszkań realizowane jest przez Dział Opieki i Wychowania MOPR w Kielcach.

Nowatorską formą wsparcia skierowaną do wychowanków pieczy zastępczej z orzecznym stopniem niepełnosprawności jest możliwość pobytu w lokalach aktywizujących i nabywanie umiejętności samodzielnego funkcjonowania w dorosłym życiu przy wsparciu zatrudnionej kadry. Lokale aktywizujące znajdują się przy ul. Nowowiejskiej 14. Z miejsc w lokalach aktywizujących skorzystało w 2019 roku 7 osób.

Ponadto w ramach pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w 2019 roku mieszkania z zasobów gminy otrzymało 6 osób usamodzielnianych, które opuściły pieczę zastępczą.

Wychowankowie pieczy zastępczej będący w procesie usamodzielnienia biorą udział w szkoleniach z zakresu kształtowania kompetencji i umiejętności społecznych oraz umiejętności aktywnego poruszania się po rynku pracy. W 2019 roku usamodzielniani zostali objęci zindywidualizowanym wsparciem z zakresu doradztwa zawodowego przez konsultantów zatrudnionych w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Kielcach.

W okresie realizacji niniejszego Programu, Miejski Urząd Pracy i Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, podejmą działania związane z aktywizacją osób usamodzielnianych. Szczegółowy opis wspólnej inicjatywy będzie zawarty się w przyszłym Porozumieniu.

III.3. Adopcja dziecka

Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny²⁰(Ośrodek) jest jedynym ośrodkiem adopcyjnym w województwie świętokrzyskim. Ośrodek zajmuje się prowadzeniem procedury adopcyjnej, przygotowywaniem i szkoleniem kandydatów do przysposobienia dziecka, dokonuje doboru przyszłych rodziców do potrzeb dziecka, diagnozuje potrzeby dziecka oraz kwalifikuje dzieci do przysposobienia. W 2019 roku szkolenie przygotowujące do pełnienia roli rodziny adopcyjnej ukończyło 37 osób, z czego 18 par małżeńskich i 1 osoba niepozostająca w związku małżeńskim. Kwalifikację do przysposobienia otrzymały 53 osoby, które poznały zaproponowane im dzieci (dokonano kwalifikacji do przysposobienia 40 dzieci). Ośrodek prowadzi również działania postadopcyjne poprzez wspieranie rodziców adopcyjnych (spotkania integracyjne z rodzinami, spotkania grupy wsparcia w siedzibie ośrodka) i prowadzenie zajęć psychoedukacyjnych, psychoterapii rodzinnej i indywidualnej oraz zajęć wspomagających rozwój dzieci, w tym m.in. terapię integracji sensorycznej

²⁰ Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny, al. IX Wieków Kielc 4, tel. 41 248 17 00, 41 362 61 89, 41 362 59 25

dla dzieci adoptowanych oraz zajęcia sensoplastyki dla dzieci. W ramach postępowania postadopcyjnego w roku 2019 pracownicy Ośrodka udzielili 1 018 porad, w tym dla rodziców naturalnych oraz podjęli 655 działań z zakresu wsparcia psychologiczno – pedagogicznego. Pracownicy Ośrodka biorą udział w posiedzeniach zespołów ds. oceny sytuacji dziecka pozostającego w pieczy zastępczej, odbywających się w powiatowych centrach pomocy rodzinie, przy organizatorach pieczy zastępczej, w rodzinnych domach dziecka i placówkach opieki instytucjonalnej. Zespoły dotyczą zarówno dzieci zgłoszonych do przysposobienia jak i dzieci, które ze względu na swoją sytuację prawną czy rodzinną nie mogą być adoptowane. W roku 2019 pracownicy ośrodka uczestniczyli w 1 288 posiedzeniach zespołów. Ośrodek oferuje również pomoc psychologiczno–pedagogiczną dla kobiet w ciąży rozważających oddanie dziecka do adopcji.

Tabela 9. Liczba dzieci przysposobionych za lata 2017 – 2019

Liczba dzieci przysposobionych	2017	2018	2019
Ogółem, w tym:	52	44	52
- poniżej 1 roku życia	8	7	4
- od 1 do 4 lat	18	15	20
- od 5 do 9 lat	20	17	16
- 10 lat i więcej	6	5	12
Dzieci przysposobione z orzeczeniem o niepełnosprawności	1	2	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Świątokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego za lata 2017 – 2019

Z powyższych danych wynika, że liczba przysposobionych dzieci w analizowanych latach kształtuje się na podobnym poziomie, przy czym najmniej jest adoptowanych dzieci do 1 roku życia oraz powyżej 10 lat. W latach 2017 – 2019 dla prawie 60% przysposobionych dzieci wcześniejszym miejscem pobytu była rodzina zastępcza, co obrazuje poniższa tabela.

Na uwagę zasługuje fakt, że w latach 2017 – 2019 żadne dziecko z województwa świętokrzyskiego nie zostało przysposobione w przysposobieniu międzynarodowym.

Tabela 10. Miejsce pobytu dzieci przed przysposobieniem za lata 2017–2019

Dzieci według miejsca pobytu przed przysposobieniem	2017	2018	2019
– w pieczy instytucjonalnej	4	6	10
– w rodzinnej pieczy zastępczej	31	27	28
– w rodzinie biologicznej	17	11	14
Ogółem	52	44	52

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Świętokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego za lata 2017 - 2019

IV. ANALIZA SWOT SYSTEMU WSPARCIA RODZINY KIELCACH

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Opracowane dokumenty strategiczne dla miasta i regionu (np. Regionalny Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej i Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Kielce, Samorządowy Program dla rodzin wielodzietnych Miasta Kielce, programy z zakresu przeciwdziałania przemocy i rozwiązywania problemów alkoholowych) 2. Opracowane zarządzenia wykonawcze Dyrektora MOPR dotyczące wspierania rodziny (np. <i>Procedura postępowania pracownika socjalnego świadczącego pomoc w formie pracy socjalnej na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych</i>) 3. Współdziałanie sieci instytucji i organizacji na rzecz wspierania rodziny (np. Miejski Zespół Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych w Kielcach, Świętokrzyskie Centrum Profilaktyki i Edukacji w Kielcach) 4. Rozbudowana sieć placówek wsparcia dziennego 5. Powołanie Centrum Obsługi Placówek i osiągnięcie standardu limitu miejsc dla dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej	1. Ograniczenie możliwości współpracy między instytucjami wynikające z braku procedur i uregulowań prawnych związanych z wymianą informacji, tworzeniem wspólnych baz danych 2. Trudności we współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi prowadzącymi placówki wsparcia dziennego 3. Brak dostatecznej liczby kandydatów do prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej, głównie rodzin zawodowych 4. Ograniczone możliwości izolowania sprawców przemocy w rodzinie od ofiar

6. Profesjonalnie przygotowana kadra pracowników socjalnych, asystentów rodziny i specjalistów działających na rzecz rodziny 7. Współpraca asystentów rodziny z koordynatorami rodzinnej pieczy zastępczej w celu uregulowania sytuacji dziecka na rzecz jego powrotu do rodziny naturalnej 8. Bogata oferta zajęć dla dzieci i młodzieży świadczona przez instytucje samorządowe i pozarządowe 9. Oferta wsparcia rodziców w procesie wychowawczym poprzez organizowanie np. warsztatów umiejętności rodzicielskich, <i>Szkoły dla Rodziców i Wychowawców (I i II część)</i>, zajęć dedykowanych ojcom 10. Wolontariat MOPR na rzecz rodzin korzystających ze wsparcia pomocy społecznej 11. Współpraca międzyinstytucjonalna pracowników służb pomocy społecznej, szkół, organizacji pozarządowych, kuratorskiej służby sądowej w diagnozie, planowaniu i realizacji działań na rzecz rodziny 12. Realizacja projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych np. wspierających usamodzielniane osoby z pieczy zastępczej, aktywizujących społeczność lokalną 13. Opracowany <i>Informator dla rodzin</i>	
---	--

14. Cyklicznie organizowane kampanie o charakterze edukacyjnym i profilaktycznym np. Świętokrzyskie Dni Profilaktyki, kampania <i>Białej wstążki</i> 15. Funkcjonowanie Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie oraz prowadzenie programu korekcyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie 16. Szkolenia z zakresu obsługi mediów elektronicznych z uwzględnieniem problematyki bezpieczeństwa dzieci w sieci	
SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Możliwość uzyskania świadczenia wychowawczego 500+ przez każdą rodzinę z dzieckiem 2. Możliwość uzyskania wsparcia dla rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym w ramach ustawy <i>Za życiem</i> 3. Możliwość uzyskania rocznego świadczenia rodzicielskiego dla osób, którym nie przysługuje zasiłek macierzyński 4. Wydłużenie czasu urlopów związanych z rodzicielstwem 5. Większy dostęp do informacji dotyczący możliwości uzyskania wsparcia przez rodzinę (np. kampanie społeczne, informatory, portale społecznościowe, strony internetowe) 6. Funkcjonowanie e-urzędów i możliwość składania wniosków internetowo (np. 500+, 300+)	1. Degradacja autorytetu rodziny 2. Brak regulacji prawnych w zakresie określenia ram czasowych korzystania z pomocy społecznej 3. Niski prestiż zawodu pracownika socjalnego 4. Niski poziom wiedzy rodziców w zakresie wychowania dziecka 5. Negatywny wpływ mediów na proces wychowania i socjalizacji dziecka 6. Niespójny system wartości przekazywanych przez rodzinę, media i instytucje edukacyjne 7. Zagrożenia dla dzieci i młodzieży związane nadmiernym i niekontrolowanym korzystaniem z mediów elektronicznych 8. Wzrost kosztów utrzymania rodziny, związanych z realizowaniem

	rosnących potrzeb edukacyjnych i rozwojowych 9. Nie nadążanie rodziców za wiedzą i postępem technologicznym (rodzic przestaje być dla dziecka autorytetem, ekspertem w danej dziedzinie) 10. Wzrost dysproporcji statusu materialnego rodzin jako czynnik utrudniający korzystanie z możliwości edukacyjnych i rozwojowych u dzieci z biedniejszych rodzin 11. Wykonywanie pracy w tzw. szarej strefie 12. Słabo upowszechniona wiedza dotycząca rodzicielstwa zastępczego 13. Brak skutecznych rozwiązań prawnych związanych z leczeniem uzależnień i izolowaniem osób uzależnionych od rodziny
--	--

V. CELE PROGRAMU

Celem strategicznym Programu jest doskonalenie systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej na terenie miasta Kielce

1. Cel główny: Wzmocnienie funkcji rodziny jako naturalnego środowiska opiekuńczo-wychowawczego dla dzieci		
1.1. Cel szczegółowy: Poprawa jakości życia rodzin z dziećmi poprzez wzmacnianie ich rozwoju osobistego i zapobieganie marginalizacji		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Realizacja Ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny i Samorządowego Programu dla rodzin wielodzietnych Miasta Kielce	Liczba rodzin objętych Kartą Dużej Rodziny	
	Liczba podmiotów realizujących samorządowy Program dla rodzin wielodzietnych	
2. Realizacja Programu <i>Rodzina 500 +</i>	Liczba rodzin, którym wypłacono świadczenia wychowawcze	
	Liczba dzieci, na które wypłacono świadczenie wychowawcze	
3. Realizacja ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin <i>Za życiem</i>	Liczba osób, na które wypłacono świadczenie	
4. Realizacja Programu <i>Dobry start 300 +</i>	Liczba dzieci, na które wypłacono świadczenie <i>Dobry start</i>	
5. Realizacja świadczenia rodzicielskiego	Liczba wypłaconych świadczeń rodzicielskich	
	Liczba osób, którym wypłacono świadczenia	
6. Organizowanie grup wsparcia dla rodzin z określonym problemem	Liczba zorganizowanych grup wsparcia	
	Liczba osób, które uczestniczyły w grupach wsparcia	

1.2. Cel szczegółowy: Wspieranie rodziny naturalnej w procesie wychowania dzieci poprzez podnoszenie kompetencji rodzicielskich oraz umiejętności opiekuńczo-wychowawczych		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Prowadzenie zajęć <i>Szkoły dla Rodziców i Wychowawców</i>	Liczba osób, które ukończyły <i>Szkołę dla Rodziców i Wychowawców</i>	
2. Prowadzenie zajęć psychoedukacyjnych	Rodzaj prowadzonych zajęć psychoedukacyjnych	
	Liczba osób, które uczestniczyły w poszczególnych zajęciach psychoedukacyjnych	
3. Udzielanie poradnictwa specjalistycznego	Rodzaj prowadzonego poradnictwa specjalistycznego	
	Liczba osób uczestniczących w poszczególnych rodzajach poradnictwa	
4. Prowadzenie mieszkania treningowego dla matek z dziećmi opuszczających placówki wsparcia	Liczba osób zamieszkujących mieszkanie treningowe	
1.3. Cel szczegółowy: Wspieranie rodziny naturalnej poprzez działania interdyscyplinarne		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Monitorowanie sytuacji dziecka w rodzinie zagrożonej kryzysem w ramach <i>Procedury postępowania pracownika socjalnego świadczącego pomoc w formie pracy socjalnej na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych</i>	Liczba rodzin z dziećmi objętych systemem pomocy społecznej	
	Liczba monitorowanych rodzin z dziećmi przez pracowników socjalnych w rejonach opiekuńczych	
	Liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem Zespołu Profilaktyki Rodzinnej	
	Liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem asystenta rodziny	

2. Objęcie większej liczby rodziców naturalnych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej wsparciem asystenta rodziny	Liczba rodziców naturalnych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, z którymi pracuje asystent rodziny, w tym z ustawy <i>Za życiem</i>	
1.4. Cel szczegółowy: Zwiększenie efektywności oddziaływań pracowników pomocy społecznej poprzez podnoszenie kompetencji zawodowych		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Systematyczne szkolenia pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny w zakresie identyfikowania i pomocy w rozwiązywaniu problemów występujących w rodzinach	Liczba zorganizowanych szkoleń dla pracowników socjalnych	
	Liczba przeszkolonych pracowników socjalnych	
	Liczba zorganizowanych szkoleń dla asystentów rodziny	
	Liczba przeszkolonych asystentów rodziny	
2. Podnoszenie jakości pomocy rodzinom z dziećmi poprzez udział pracowników w superwizji	Liczba pracowników socjalnych uczestniczących w superwizji	
	Liczba asystentów rodziny uczestniczących w superwizji	
1.5. Cel szczegółowy: Wsparcie dzieci z rodzin zagrożonych dysfunkcjami lub dysfunkcyjnych poprzez wyrównywanie szans i zapobieganie niedostosowaniu społecznemu		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Promowanie działalności placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	Liczba placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie opiekuńczej	
	Liczba dzieci korzystających z oferty placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie opiekuńczej	

	Liczba placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej	
	Liczba dzieci korzystających z oferty placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej	
2. Realizowanie przez placówki wsparcia dziennego wspólnych inicjatyw	Liczba zaangażowanych placówek wsparcia dziennego w realizację wspólnych inicjatyw	
	Liczba wspólnych inicjatyw	
3. Podnoszenie kompetencji i kwalifikacji zawodowych kadry placówek wsparcia dziennego zakresie pracy z dzieckiem i rodziną	Liczba szkoleń dla kadry placówek wsparcia dziennego	
	Liczba przeszkolonych osób	
4. Realizowanie zajęć dla rodziców/opiekunów dzieci korzystających z placówek wsparcia dziennego	Liczba placówek wsparcia dziennego oferujących zajęcia dla rodziców/opiekunów dzieci korzystających z ww. placówek	
	Liczba rodziców/opiekunów korzystających z konsultacji indywidualnych	
	Liczba rodziców/opiekunów korzystających z zajęć grupowych	
2. Cel główny: Zapewnienie pieczy zastępczej dzieciom w przypadku niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców naturalnych		
2.1. Cel szczegółowy: Propagowanie rodzicielstwa zastępczego jako najlepszej formy pieczy zastępczej dla dzieci		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Inicjowanie, rozpowszechnianie i wspieranie	Liczba działań promocyjnych	

działań mających na celu pozyskiwanie osób chętnych do prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej	Liczba kampanii społecznych	
	Liczba osób, które zgłosiły chęć zostania rodziną zastępczą lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka	
2. Szkolenia i kwalifikowanie kandydatów do prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej	Liczba osób przeszkolonych, którym wydano zaświadczenia kwalifikujące do prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej	
	Liczba osób, które powinny zostać objęte szkoleniem	
2.2. Cel szczegółowy: Podniesienie jakości usług świadczonych przez Ośrodek Rodzinnej Pieczy Zastępczej w Kielcach na rzecz osób prowadzących różne formy rodzinnej pieczy zastępczej		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Objęcie wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka i placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego	Liczba wszystkich rodzin w systemie rodzinnej pieczy zastępczej	
	Liczba rodzin objętych opieką koordynatora	
2. Udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom umieszczonym w rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba wszystkich dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej	
	Liczba dzieci, które pierwszorazowo objęto diagnozą psychologiczną	
	Liczba dzieci zdiagnozowanych	
	Liczba dzieci skierowanych na różne formy pomocy specjalistycznej	
	Liczba dzieci objętych różnymi formami pomocy specjalistycznej	

3. Rozwój poradnictwa pedagogicznego, psychologicznego oraz terapii i mediacji na rzecz osób prowadzących rodzinne formy pieczy zastępczej	Liczba przeprowadzonych konsultacji psychologicznych	
	Liczba osób korzystających z konsultacji psychologicznych	
	Liczba przeprowadzonych konsultacji pedagogicznych	
	Liczba osób korzystających z konsultacji pedagogicznych	
	Liczba przeprowadzonych spotkań terapeutycznych	
	Liczba osób objętych terapią	
	Liczba przeprowadzonych mediacji	
	Liczba osób korzystających z mediacji	
4. Sporządzanie opinii o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny	Liczba opinii sporządzonych przez psychologa o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej u kandydatów	
	Liczba opinii sporządzonych przez psychologa o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej u funkcjonujących rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych	
5. Podnoszenie kwalifikacji pracowników pracujących na rzecz osób prowadzących rodzinne formy pieczy zastępczej poprzez udział w szkoleniach	Liczba szkoleń podnoszących kwalifikacje pracowników pracujących z osobami prowadzącymi rodzinne formy pieczy zastępczej	
	Liczba przeszkolonych pracowników pracujących na rzecz osób prowadzących rodzinne formy pieczy zastępczej	

2.3. Cel szczegółowy: Podniesienie jakości opieki świadczonej na rzecz dzieci przez osoby prowadzące różne formy rodzicielstwa zastępczego		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Organizowanie szkoleń tematycznych w celu podnoszenia kwalifikacji opiekuńczo - wychowawczych osób prowadzących rodzinne formy pieczy zastępczej	Liczba szkoleń zorganizowanych dla osób prowadzących rodzinne formy pieczy zastępczej (np. <i>Szkoła dla Rodziców i Wychowawców</i> , Trening Zastępowania Agresji ART)	
	Liczba osób biorących udział w zorganizowanych szkoleniach	
2. Zapewnienie osobom prowadzącym rodzinne formy pieczy zastępczej wymiany doświadczeń poprzez organizowanie dla nich grup wsparcia	Liczba zorganizowanych spotkań grup wsparcia	
	Liczba osób, które uczestniczyły w grupach wsparcia	
3. Udzielanie świadczeń fakultatywnych osobom prowadzącym różne formy pieczy zastępczej gwarantujących uzyskanie rzeczywistego wsparcia finansowego rodzinom	Kwota środków finansowych zaplanowanych w planie finansowym z przeznaczeniem na realizację świadczeń fakultatywnych	
	Kwota środków finansowych zatwierdzonych w planie finansowym z przeznaczeniem na realizację świadczeń fakultatywnych	
	Liczba zaplanowanych rodzin/dzieci uprawnionych do otrzymania świadczeń fakultatywnych	
	Liczba rodzin/dzieci, którym udzielono pomocy w formie świadczeń fakultatywnych	
2.4. Cel szczegółowy: Rozwój profesjonalnej rodzinnej pieczy zastępczej		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Zawieranie umów z kandydatami spełniającymi warunki do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz rodzinami zastępczymi niezawodowymi zgodnie z corocznym limitem rodzin zastępczych zawodowych	Przyjęty limit	
	Liczba zawartych umów	

2. Zatrudnienie osób do pomocy w sprawowaniu opieki i w pracach gospodarczych zawodowym rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka	Liczba rodzin, które zgłosiły zapotrzebowanie na świadczenie usług osoby do pomocy w sprawowaniu opieki i pracach gospodarczych	
	Liczba osób zatrudnionych do pomocy w sprawowaniu opieki i pracach gospodarczych	
3. Zapewnienie zawodowym rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka zatrudnienia rodzin pomocowych w przypadku zaplanowanego wypoczynku lub w sytuacjach losowych	Liczba rodzin zgłaszających zapotrzebowanie na wsparcie rodzin pomocowych	
	Liczba umów zawartych z rodzinami pomocowymi	
3. Cel główny: Wspieranie placówek opiekuńczo–wychowawczych w osiągnięciu standardu opieki i wychowania		
3.1. Cel szczegółowy: Osiągnięcie standardu liczby dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo–wychowawczych		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Funkcjonowanie placówek opiekuńczo – wychowawczych do 14 miejsc	Liczba placówek opiekuńczo–wychowawczych	
	Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo–wychowawczych	
3.2. Cel szczegółowy: Zapewnienie profesjonalnej i kompleksowej opieki nad wychowankami instytucjonalnej pieczy zastępczej		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Wzmocnienie kadrowe placówek opiekuńczo–wychowawczych	Liczba zatrudnionych specjalistów	
4. Cel główny: Pomoc w usamodzielnieniu wychowanków pieczy zastępczej		
4.1. Wczesne przygotowywanie wychowanków pieczy zastępczej do usamodzielnienia		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika

1. Wydłużenie oddziaływań wychowawczych przygotowujących wychowanków do pełnienia ról społecznych poprzez umożliwienie im pozostawania w pieczy zastępczej do ostatecznego zakończenia nauki, nie dłużej niż do 25. roku życia	Liczba osób, które osiągnęły pełnoletność	
	Liczba osób, które po uzyskaniu pełnoletności pozostały w pieczy zastępczej	
2. Doskonalenie u wychowanków kompetencji i umiejętności społecznych	Liczba dzieci umieszczonych w pieczy	
	Liczba dzieci, które wzięły udział w szkoleniach z zakresu umiejętności społecznych	
3. Doskonalenie u wychowanków umiejętności wyboru ścieżki kształcenia	Liczba dzieci umieszczonych w pieczy, kończących edukację na poziomie szkoły podstawowej i szkoły średniej	
	Liczba dzieci, które wzięły udział w konsultacjach indywidualnych w zakresie poradnictwa zawodowego	
4. Doskonalenie u wychowanków umiejętności samodzielnego życia w mieszkaniu chronionym – treningowym dla osób przygotowujących się do usamodzielnienia	Liczba osób powyżej 18. roku życia, które odbyły treningi w mieszkaniu chronionym – treningowym dla osób przygotowujących się do usamodzielnienia	
4.2. Cel szczegółowy: Przeciwdziałanie bezdomności osób usamodzielnianych poprzez zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych osobom, które nie mogą powrócić do środowiska naturalnego		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Prowadzenie mieszkań chronionych – treningowych dla osób usamodzielnianych	Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych – treningowych dla osób usamodzielnianych	
	Liczba osób mieszkających w mieszkaniach chronionych – treningowych dla osób usamodzielnianych	
2. Prowadzenie lokali aktywizujących dla osób niepełnosprawnych, w szczególności dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej	Liczba miejsc w lokalach aktywizujących dla osób niepełnosprawnych, w szczególności dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej	
	Liczba osób zamieszkujących w lokalach aktywizujących dla osób niepełnosprawnych, w szczególności dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej	

3. Przydzielanie mieszkań z zasobów gminy osobom usamodzielnianym	Liczba osób usamodzielniających się wskazanych przez MOPR do objęcia lokalu z zasobów gminy w danym roku	
	Liczba osób usamodzielniających się, które otrzymały lokal z zasobów gminy	
4.3. Cel szczegółowy: Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego poprzez pomoc osobom usamodzielnionym w podjęciu zatrudnienia		
Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość wskaźnika
1. Podniesienie skuteczności procesu usamodzielnienia wychowanków pieczy zastępczej poprzez realizację działań zawartych w Porozumieniu Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie z Miejskim Urzędem Pracy	Wskaźniki zawarte w Porozumieniu	
2. Aktywizacja zawodowa osób usamodzielnianych	Liczba osób usamodzielnianych zakwalifikowanych do odbycia kursu zawodowego	
	Liczba osób usamodzielnianych, które ukończyły kurs zawodowy	
	Liczba osób usamodzielnianych zakwalifikowanych do odbycia stażu zawodowego	
	Liczba osób usamodzielnianych, które ukończyły staż zawodowy	
3. Aktywizacja zawodowa osób usamodzielnianych w ramach <i>Procedury postępowania pracownika socjalnego świadczącego pomoc w formie pracy socjalnej na rzecz osób pozostających bez pracy</i>	Liczba osób usamodzielnianych, które zostały skierowane do udziału w Procedurze	

VI. MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU

W ramach monitoringu Programu będzie systematycznie i na bieżąco weryfikowana zgodność założeń Programu z realizowanymi celami i działaniami. Uzyskane od realizatorów Programu dane posłużą do wypracowania wniosków i uwag oraz ewentualnego wprowadzenia aktualizacji Programu. Zespół ds. Monitoringu i Ewaluacji będzie się spotykał raz na kwartał. Realizatorzy Programu co pół roku będą przygotowywać dane dotyczące stopnia osiągnięcia poszczególnych celów i przekazywać je do Zespołu, a następnie zostanie opracowany roczny raport z monitoringu.

Na zakończenie realizacji Programu zostanie przeprowadzona ewaluacja oparta na uzyskanych od Realizatorów Programu danych liczbowych i jakościowych. Ewaluacja pozwoli ocenić: w jakim stopniu zostały osiągnięte cele projektu (kryterium skuteczności), czy sformułowane cele realizowały zidentyfikowane potrzeby rodzin (kryterium trafności) oraz czy osiągnięte rezultaty mają charakter długotrwały (kryterium trwałości). W raporcie ewaluacyjnym będą zawarte także wnioski i rekomendacje dotyczące kierunków celów wspomagania rodziny w przyszłości.

Podmiotem odpowiedzialnym za opracowanie raportów z monitoringu i ewaluacji Programu będzie Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach.